

ОБЛАСТ РАЗГРАД

СТРАТЕГИЯ НА ОБЛАСТ РАЗГРАД ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА РОМИТЕ

2012 г. – 2020 г.

М. МАРТ 2013 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение	3
II. Анализ на ситуацията на уязвимите общности в Област Разград	6
1. Брой, самоопределяне, местоживееене	6
2. Жилищни въпроси и инфраструктура	11
3. Здравеопазване	14
4. Образование	16
5. Заетост	19
6. Участие в местни и регионални институции и антидискриминация	22
III. Стратегическа част	25
1. Визия.....	25
2. Стратегическа цел	25
3. Водещи принципи и хоризонтални аспекти при изпълнението	25
4. Приоритети	28
Приоритет 1: Образование	28
Приоритет 2: Здравеопазване и социални услуги	32
Приоритет 3: Жилищни условия.....	34
Приоритет 4: Заетост.....	35
Приоритет 5: Върховенство на закона и недискриминация.....	38
Приоритет 6: Култура и медии	39
IV. Изграждане на система за контрол и мониторинг на изпълнението на Стратегията	40
Индикатори за мониторинг при изпълнение на стратегията на Област Разград за интегриране на ромите.....	41
V. Заключение	56

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Областна стратегия за интегриране на ромите в Област Разград (2012 – 2020 г.), наричана по-долу в текста Стратегията, е разработена в отговор на държавната политика за интеграция на ромите и други уязвими етнически малцинства и задава насоките за изпълнението ѝ на областно и местно ниво. Тя изразява ангажираността на регионалните власти с Националната програма за реформи на Република България (2011 – 2015 г.) и е в унисон с целите и приоритетите на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020 г.), утвърдена с Решение на Народното събрание на 01.03.2012 г. и с Плана за действие за изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012- 2020) и „Десетилетие на ромското включване 2005-2015 г.”

Стратегията отчита конкретните нужди и специфики на ромите и уязвимите етнически малцинства на територията на Област Разград. Тя е приета на заседание на Областния съвет за сътрудничество по етнически и интеграционни въпроси (ОССЕИВ) на 29.03.2013 г. и е утвърдена от Областния управител.

Отчитайки желанието на голям кръг добре интегрирани представители на ромската общност на територията на Област Разград и в стремежа си да обхване и групи, които не се самоопределят като роми, но имат сходни затруднения, Стратегията следва да бъде насочена към разрешаване проблемите на общности, които се считат, че са в уязвимо положение по отношение на достъпа им до публични услуги, участие в обществото, защита на правата и статуса им на граждани.

Стратегията прилага целенасочен интегриран подход към гражданите в уязвимо положение от ромски произход, който се прилага в рамките на по-общата стратегия за борба с бедността и изключването и не изключва предоставянето на подкрепа и за лица в неравностойно положение от други етнически групи.

Стратегията за интегриране на ромите в Област Разград е разработена в дух на партньорство и при пълна прозрачност и сътрудничество, от определен със заповед на Областния управител **Областен оперативен екип**, включващ експерти от Областна администрация Разград, РЗИ, РИО, РДСП, общинските администрации в гр. Разград, гр. Исперих, гр. Кубрат, гр. Завет, гр. Лозница и с. Самуил, гражданските организации „Асоциация Интегро” гр. Разград; Женска независима ромска организация „Кармен”, гр. Разград; Сдружение „Амаре пхала”, с. Сеслав, Община Кубрат; Сдружение „Рома – Завет 2003”, град Завет; Читалище „Рома – Вазово”, с. Вазово, Община Исперих;

Сдружение „АМОР – Асоциация за местно общностно развитие”, гр. Кубрат и десетки представители на уязвими общности от територията на цялата област .

При планирането на Стратегията са използвани разнообразни методи за събиране и анализ на информация. Проведените обсъждания в рамките на Областния оперативен екип и анализът на актуални статистически данни, предоставени от ТСБ Разград са допълнени с информация от теренни проучвания на локално (квартално) ниво чрез организиране на фокус групи с участието на над 100 представители на уязвими общности от общините Разград, Исперих, Кубрат, Завет и Самуил¹. Статистическа информация по етнически признак се събира само при национални преброявания на населението, като във всички таблици, които са посочени в Стратегията са разпределени данните само на лицата, отговорили на доброволния въпрос за самоопределяне по етническа група. В допълнение са проведени и 2 фокус групи със служители от всички общини на територията на областта². Също така е направен преглед на социологически изследвания, проведени в Област Разград, Социално-икономически анализ на Област Разград, изготвен по проект ”Мисия Благоденствие” на Областна администрация Разград, както на предишни и настоящи стратегически документи.

Събраната информация очертава общи проблеми, системно явяващи се при всички уязвими етнически групи на територията на цялата област и специфични проблеми, характерни за отделни групи, локализиращи в определени населени места.

Изпълнението на настоящата стратегия е тясно обвързано с реализирането на други стратегически документи на областно ниво – Актуализираният документ за изпълнение на Стратегия за развитие на Област Разград 2010 – 2013 г. и Стратегията за развитие на социалните услуги в Област Разград 2011 – 2015 г. Без интеграцията на уязвимите общности, целите на стратегията за развитие на областта винаги ще останат не напълно реализирани.

---

¹ Участниците във фокус групите са от: градовете Разград, Кубрат, Исперих и Завет, както и селата Сеслав, Беловец, Севар и Медовене, Община Кубрат; Желязковец и Хърсово, Община Самуил; Брестовене, Община Завет; Вазово, Китанчево и Подайва, Община Исперих.

² С изключение на Община Цар Калоян, където има само 6 граждани, самоопределили се като роми, не се регистрира наличие на други уязвими групи от етнически малцинства, които да имат сходни проблеми с тези на уязвимите представители на ромската общност.

Настоящият документ се приема за период до 2020 г. включително. Оперативното изпълнение на Областната стратегия на Област Разград за интегриране на ромите (2012 – 2020 г.) се осъществява чрез Общинските планове за действие (ОПД), изпълнявани в два периода. Първият период 2012 – 2014 г., завършва с изпълнението на Националния план за действие по международната инициатива „Десетилетие на ромското включване 2005 – 2015 г.”, актуализиран през 2011 г., като с оглед неговото приключване (2 февруари 2015 г.) е предвиден цялостен анализ на изпълнението за периода.

Вторият период: 2014 – 2020 г. обхваща следващия програмен период на Европейския съюз по Оперативните програми за България с оглед финансова подкрепа чрез използването на инструментите на ЕС. С цел осигуряването на ефективност и устойчивост на мерките се предвижда междинен преглед/актуализация на ОПД през 2017 г.

След 2020 година, Стратегията ще може да бъде продължена, допълнена или изменена, в зависимост от постигнатите резултати и евентуалните промени, които биха могли да настъпят в Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020 г.).

II. АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА НА УЯЗВИМИТЕ ОБЩНОСТИ

В ОБЛАСТ РАЗГРАД

1. Брой, самоопределяне, местоживеене

Според преброяването на населението от 2011 г. ромите в Област Разград са 5719 души и съставляват 5% от населението на областта. В сравнение с 2001 г. броят на ромите в областта е намалял с 0.8%, но всъщност е доста трудно да се прецени дали действително това е така, като се има предвид, че при преброяването от 2011 г. въпросът за етническа принадлежност е доброволен и всеки сам за себе си решава дали да отговори на този въпрос или да посочи етническата група, към която смята, че принадлежи.

Таблица 1: Население по етническа група в Област Разград по данни от преброяванията на населението през 2001 и 2011 г.

№	Етническа група	2001 г.		2011 г.	
		Брой	%	Брой	%
1.	Българска	67 069	44,0	49 229	43,0
2.	Турска	71 963	47,3	57 261	50,0
3.	Ромска	8 733	5,8	5 719	5,0
4.	Друга	1444	1,0	702	0,6
5.	Не се самоопределя	2 379	1,6	1 564	1,4
6.	Непоказано	469	0,3	0	0
7.	Общ брой самоопределили се по етническа група	152 417	100	114 475	100
8.	Общ брой на населението	152 417	-	125 190	-

Източник: НСИ

Според експертни данни и данни на неправителствени организации, броят на населението, назовавано от останалите като роми в Област Разград е между 10 - 12%. Това се потвърждава и при проведените фокус групи: участниците в тях посочват поне два пъти по-голям брой роми по населени места, а именно: за Община Исперих около 3200 – 3300 роми, за Община Кубрат над 2000, за Община Самуил около 700, за Община Разград – над 5000, за Община Завет – над 1000.

В тези числа са включени не само тези, които се самоопределят като роми, но и население, което се самоназовава като миллет/уста миллет³ или копанари/власи⁴. Според участниците във фокус-групите броят на миллета в Област Разград е над 6000 души, а на копанарите – около 700 души. Самоопределилите се като роми пък се делят на: йерлии – мюсюлмани (хорохане рома), йерлии – християни (православни, дасикане рома), роми – музиканти (които са както мюсюлмани, така и християни) и роми – калдараши, които са много малък брой семейства в областта.

Таблица 2: Брой на населението по етническа група и местоживееие според преброяване на населението от 2011 г.

Етническа група Община	Българска	Турска	Ромска	Друга	Не се определя	Общо самоопределили се
Разград	30660	14296	1549	264	446	47215
Исперих	5680	13180	1875	42	137	20914
Кубрат	6198	9283	1321	79	344	17225
Завет	1458	6423	563	16	413	8873
Лозница	2812	4440	59	190	164	7665
Самуил	769	5337	346	98	42	6592
Цар Калоян	1652	4302	6	13	18	5991

Източник: НСИ

Област Разград е сред регионите с бързо протичащ процес на отказ от етническа идентичност и префериране на самосъзнанието сред ромите. Това се потвърждава както от редица социологически изследвания⁵ и проучвания на неправителствени организации⁶, така и от последното преброяване на населението през 2011 година.

³ Миллет – народ, нация от превод на турски; уста миллет – народът майстори; групата, самоназоваваща се по този начин не говори ромски; има данни, че майсторите – железари са обслужвали османския аскер по време на османската империя и още от това време е започнало преферирането на самосъзнанието на тази група.

⁴ Копанари или власи – самоназвание на група, говореща влашки или диалектен румънски език, която, въпреки нейното нежелание, се определя като роми от останалото население; има данни, че са дошли в България от Румъния след втората половина на 19 век и в миналото са практикували дърводелски занаят – изработвали са дребни предмети за бита предимно от дърво – лъжици, копанки, паламарки и др.

⁵ Томова Илона, 2012, Проучване на стереотипи и предразсъдъци между роми и нероми в Област Разград

⁶ Димитров, Димитър и Нейков, Свилен, 2006 г., „Върти се мое, колело, не спирай”, Център за етнокултурни изследвания, с подкрепата на ИОО – София.

Става ясно, че от 125 190 общо население на областта, отговорилите на въпроса за етническа група са 114 475, т.е. 10 725 души от областта са отказали да отговорят на доброволния въпрос за етническо самоопределяне. Други над 1500 души, въпреки че са се съгласили да отговорят на въпроса за етническа група, в крайна сметка не са посочили етническа принадлежност. Имайки предвид, че някои показатели за тези групи (като например, процентното разпределение по възраст) са близки по стойност до показателите за ромите, можем да допуснем, че съществена част от тези неотговорили и несамоопределили се граждани от областта са роми или групи, самоназоваващи се миллет или власи.

Таблица 3: Население по етническа група и възраст в Област Разград.

Етническа група Възраст години	Българска	Турска	Ромска	Друга	Не се определя	Не отговорил
0 – 19	15.1	19.8	34.8	20.2	45	31
20 – 29	9.3	12.5	16.9	11.8	12.4	14.8
30 – 39	12.2	14.8	15	14.2	11.8	15.1
40 – 49	15.1	15.3	12	15.4	12.2	13.7
50 – 59	16.1	14.5	11	20.7	8.6	11.4
60 – 69	16.2	13.6	6.8	11.8	6.4	7.9
70 – 79	10.9	7.2	2.9	4	2	4.3
80 +	4.7	2.4	0.7	1.9	1.3	1.5

Източник: НСИ

При разработване на мерки за интегриране на ромите трябва да се има предвид това значително разминаване между статистическия и действителния им брой. Основната причина за отказа от етническа идентичност и префериране на самосъзнанието сред ромите в региона е желанието на голям брой представители на етноса да избягат от негативния и стереотипизиран образ на ромите, който е налице в обществото.

Трябва да се има предвид, че ако за една значителна част от ромите избягването от ромската идентичност, представяйки се за миллет, власи, копанари, турци или българи е начин да се разграничат от тази негативна представа, то за всички останали, които се назовават роми е тежък проблем езикът на омразата в медийното и общественото пространство. При провеждането на фокус групите голяма част от ромите споделиха, че не приемат начина на говорене в пресата, стереотипното представяне на ромите само като престъпници и като ползватели на социални помощи, предразсъдъците у представителите на институции и актовете на дискриминативно отношение.

Друг аспект, който трябва да се отчита с преферираното самосъзнание е, че групите на власите/копанарите и на миллета не се самоопределят като роми и в стремежа си да се отграничат от тях, са готови да се откажат дори от политики за социално включване. Тези хора са готови да не споделят и да не говорят за проблемите си, въпреки че се оказва, че са с ограничен достъп до публични услуги.

Характерно за Област Разград е концентрирането на ромско население предимно в селата – над 72%, което показва, че повечето от ограниченията пред тях са общи за всички етноси в селата. Това трябва да се вземе предвид при планирането на програми и стратегии, защото отдалечеността, изолираността, практически липсата на всякаква икономика в селата, лошата инфраструктура и ограничените транспортни връзки допълнително затрудняват достъпа на населението до публични услуги и заетост.

Таблица 4: Население по местоживеене и етническа група в Област Разград по данни от преброяването през 2011 г.

№	Община	Ромско население в градовете	Ромско население в селата	Общо
1.	Разград	288	1261	1549
2.	Исперих	598	1277	1875
3.	Кубрат	432	889	1321
4.	Завет	271	292	563
5.	Лозница	0	59	59
6.	Самуил	0	346	346
7.	Цар Калоян	6	0	6
	Общо	1595	4124	5719
	%	27,89	72,11	100

Източник: НСИ

Подобно на много други места в страната и в Област Разград коефициентът за раждаемост е малко по-нисък от средния за страната – той е 8.5 промила срещу 9.6 промила за страната. Прави впечатление, че коефициентът за раждаемост е доста по-нисък в градовете на областта – 7.4 промила и е по-висок за селата – 9.4 промила. Вземайки предвид, че относителният дял на децата от 0-19 години сред ромската общност е доста по-висок в сравнение с българската и турската група и факта, че една доста съществена част от ромите в Разградско живеят в селата, можем да допуснем, че по-високият коефициент на раждаемост в селата се дължи на наличието на младо ромско население във фертилна възраст.

Таблица 5: Семейства по посочена етническа група на главата на семейството и брой на децата в Област Разград по данни от преброяването през 2011 г.

Области Етническа група на главата на семейството	Общо	Семейства по брой на децата						
		Без деца	Едно	Две	Три	Четири	Пет	Шест и повече
Разград	36 982	14 973	13 224	7 879	678	146	58	24
	100 %	40,5 %	35,8 %	21,3 %	1,8 %	0,4 %	0,1 %	-
Българска	14 610	6 283	5 430	2 681	180	25	10	1
	100 %	43 %	37,2 %	18,4 %	1,2 %	0,2 %	-	-
Турска	17 524	7 130	6 084	3 936	294	59	16	5
	100 %	40,7 %	34,7 %	22,5 %	1,7 %	0,3 %	0,01 %	-
Ромска	1 619	523	512	429	91	31	22	11
	100 %	32,3 %	31,6 %	26,5 %	5,6 %	2 %	1 %	-
Друга	156	53	45	43	9	6	-	-
	100 %	34 %	28,8 %	27,6 %	5,8 %	3,8 %	-	-
Не се самоопределят	334	114	129	73	13	5	-	-
	100 %	34,1 %	38,6 %	21,9 %	3,9 %	1,5 %	%	%
Без отговор за главата на семейството	2 739	870	1 024	717	91	20	10	7

Източник: НСИ

Като цяло, на територията на областта преобладава семейният модел с две деца при всички етнически групи. Броят на многодетните семейства не е голям, но 8.6% от ромските семейства имат 3,4,5,6 и повече деца, което е с пъти повече в сравнение с българския и турския етнос. Трябва да се има предвид, че по правило грижата за децата в тези семейства е по-затруднена, особено когато родителите са безработни и без постоянни доходи. Това, което се изясни е, че в селата има доста ромски деца на възраст за детска градина, както и в ученическа възраст, което е предпоставка за сегрегиране на децата в селски училища, със слети паралелки и занижено качество на обучение.

2. Жилищни въпроси и инфраструктура

Над 72% от представителите на ромската общност живеят в селата и малките общински центрове. Голяма част от тях живеят в обособени квартали. В последните години, обаче, се наблюдава тенденция по-заможните роми да закупуват жилища и в други части на населените места в Област Разград. В град Разград ромите по-концентрирано живеят на улиците „Дончо Сумпаров” и „Никола Пенев”, но една съществена част живее в квартал „Орел”, заедно с други етнически групи.

Според участниците във фокус-групите в повечето села ромските квартали не се различават особено от останалата част на населените места. Улиците са еднакво неблагоустроени, като асфалтът е разрушен и почти навсякъде липсват тротоари, освен в централните части на селата. Видима разлика между ромския квартал и останалата част от селото има в с. Беловец, Община Кубрат. Там кварталът на ромите не е благоустроиван и улиците не са асфалтирани.

Като цяло повечето семейства на село живеят в собствени масивни къщи, имат достатъчна жилищна площ и няма остра нужда от нови жилища, което е типично за селското население в областта като цяло.

Броят на къщите извън регулация и незаконните къщи не е голям. Налице са обаче, два оформили се през последните две десетилетия ромски квартала с изключително влошени жилищно-битови и инфраструктурни условия. Те се намират в град Кубрат – част от ул. „Стара Планина” и в град Исперих – квартал „Запад”. Подобна е ситуацията и с някои жилища в с. Стражец, Община Разград, в с. Беловец, Община Кубрат и една обособена част от ромския квартал в град Завет. Там липсва всякаква инфраструктура, повечето жилища са порутени пренаселени сгради, строи се извън регулация и без необходимите разрешителни.

Част от улиците липсват, или са в такова състояние, че при лоши метеорологични условия достъпът до жилищата е затруднен.

Малко са инициативите, както от страна на общините, така и от самите хора, за узаконяване на вече построени жилища. Необходимо е да се прегледа състоянието на жилищата в тези ромски квартали и да се предприемат стъпки по узаконяване на жилищата, които са масивни и годни за живеене, както и разрушаване на негодните за обитаване жилища, след предварително осигуряване на семействата с домове за времето, докато се сдобият със собствени жилища. Всичко това трябва да е последвано от строг контрол за недопускане на повторно незаконно строителство. Също така, трябва да се предприемат мерки, с които на нуждаещите се семейства да се предлагат парцели с отстъпено право на строеж, както и да се разработват програми за изграждане на социални жилища с активното включване на най-нуждаещите се представители на уязвимите общности.

Броят на общински оборотни жилища, с изключение на град Разград, е доста оскъден навсякъде, като в Община Завет напълно липсват. Като цяло, броят на представителите на ромската общност, настанени в общински жилища е малък. Търсенето на общински жилища сред уязвимите общности е различно – повече се търсят в град Разград, по-рядко в останалите населени места. Част от ромската общност в град Разград са с ограничен достъп до общински жилища за настаняване, поради неплатени глоби, такси и данъци в местната хазна. В град Кубрат желаещи за настаняване в общински жилища има предимно сред по-млади семейства от уязвими етнически групи като преходна мярка, докато се сдобият със собствено жилище.

Налице е недостиг на нови парцели за строителство, предимно в по-големите населени места като Разград, Исперих и Кубрат. В останалите населени места броят на хората, които търсят парцели за жилищно строителство, не е голям, защото от една страна, трудно могат да поемат таксите за изготвянето на планове и скици, а от друга – има достатъчно наличен частен жилищен фонд за продажба.

Наблюдават се случаи на покупка на частни жилища от представители на уязвими общности без юридическо прехвърляне на собствеността, което създава трудности при гражданската регистрация.

Уличното осветление в ромските квартали, населени с представители на ромската общност в Област Разград е в добро състояние.

Всички населени места са водоснабдени и електрифицирани, няма жилища без прокарана вода. Част от семействата на ромската общност са с изключени ток и вода, поради финансово затруднение да се заплатят сметките. Поради финансовата криза тези семейства стават все повече – според участниците във фокус групите те са около 10 – 15%.

В Област Разград, освен в град Разград и някои части на град Исперих и Кубрат, в населените места липсва канализация. Практиката е да се изкопават септични ями от семействата, в това число и от голяма част от ромите.

Сметосъбиране се извършва във всички населени места, включително в кварталите, населени с уязвими общности. По-рядкото извозване на смет в селата е причина за препълване на контейнерите и за разхвърлянето на сметта около тях.

Нерегламентираните сметища не се отчитат като голям проблем, тъй като такива има само в близост до ромските квартали с влошени жилищни условия в град Кубрат и град Исперих.

Бездомни кучета има във всички населени места, освен в град Разград, където популацията им е силно намалена, включително в кварталите, населени с ромско население.

В почти всички ромски квартали в по-големите градски центрове сериозен проблем е липсата на детски площадки и градинки за отдих.

Друг важен проблем за малките населени места е липсата на зали за провеждане на тържества и събирания. Като пречки за активното им включване в културния живот представителите на ромската общност в с. Желязковец, Община Самуил изтъкнаха затвореното от Регионалната здравна инспекция селско читалище, а в гр. Кубрат като проблем се посочва липсата на организатори на атрактивни за ромските деца извънучилищни дейности. Ролята на читалищата е съществена за приобщаването на уязвимите общности. Позитивни примери в това отношение могат да се посочат в град Завет и с. Севар, Община Кубрат, където читалищата предоставят ресурси за младите хора от уязвими общности да практикуват традициите си или да бъдат ангажирани с полезни дейности в свободното им време. В с. Вазово, Община Исперих има регистрирано ромско читалище, което освен за културни мероприятия ангажира децата и младите роми с дейности, повишаващи тяхната социализация и усвояването на български език в извънучилищно време.

Общественият транспорт е добре уреден в областния град, както и връзката му с общинските центрове. Що се отнася до малките населени места, транспортните връзки са много слаби и в повечето случаи се разчита на частни, незаконни превози. С обществен транспорт е почти невъзможно да се пътува и да се свърши някаква работа до общинските центрове в рамките на един ден.

3. Здравеопазване

Проблемите по отношение на здравеопазването са идентични във всички квартали, населени с уязвими общности. С изключение на по-големите градове, навсякъде другаде личните лекари нямат постоянно присъствие в населените места. Има много незаети лекарски практики, през по-голямата част от времето в малките населени места няма медицинско лице, здравните служби са в лошо материално състояние – с. Вазово, Община Исперих; с. Желязковец, Община Самуил; с. Беловец, Община Кубрат и др.

Таблица 6: Данни за броя на общопрактикуващи лекари и заетите практики в Област Разград към януари 2013 г.

Брой общо практикуващи лекари на територията на Област Разград	52
Брой заети практики от ОПЛ	102
Брой групови практики	2

Източник: РЗИ Разград

Като най-голям проблем обаче се очертава големият брой неосигурени лица. Повече от половината от ромите в областта са с прекъснати или нередовни здравни осигуровки. Ако за една част от тях това е съзнателен избор, тъй като пътуват или живеят зад граница, то за друга, немалка част това е поради слабата степен на социализация, ниските доходи или поради недоверие в системата.

Затруднен е достъпът до специализирана медицинска помощ, особено до високо специализирана такава. Специализираната медицинска помощ се осигурява от 73 практики на територията на цялата област. Болнична помощ се предлага в 3 МБАЛ – Разград, Кубрат и Исперих. Често пациентите от тези групи не са в състояние да си покрият таксата по престоя, а комуникацията е трудна поради езикови и културни бариери. Високоспециализирана помощ е достъпна в градовете Варна и Русе, но до там се стига изключително трудно и при крайно тежки състояния.

Поради това РЗИ Разград предприема алтернативни подходи за осигуряване на медицински услуги. През 2012 г. с мобилни кабинети са осъществени 83 прегледа и 5 имунизации на деца до 18 годишна възраст в уязвимо социално положение в гр. Кубрат, гр. Завет и с. Вазово, Община Исперих. Този обхват обаче е недостатъчен, което предполага търсене на начини за по-голямо покритие на населението, особено от селата.

Обхватът на подлежащите на задължителни имунизации и реимунизации по Имунизационния календар на Република България е доста висок в областта – 88.59% (според данни, предоставени от РЗИ – Разград за 2012 г.) Сред уязвимите общности съществува затруднение с обхващането на деца, които често пътуват извън граница с родителите си.

Недостатъчна е профилактиката за социално значими заболявания, особено за уязвимите общности в селата.

През 2012 година няма регистрирани епидемични взривове сред лицата от уязвимо социално положение, включително от ромски произход. В предишни години е имало взривове от морбили, епидемичен пароцит и други детски инфекции, дължащо се основно на пропуски в имунизационния статус на деца, често мигриращи с родителите си из страната и в чужбина.

Заболеваемостта от туберкулоза в областта е близо два пъти под средната за страната – 11,33‰ промила към 21,51‰ промила за страната. Редовно се осъществява профилактика както на инфектирани, така и на контактни лица.

В помощ на общопрактикуващите лекари са 4 здравни медиатори, назначени в с. Раковски, Община Разград и в общините Исперих, Кубрат и Завет. По време на фокус-групите бе отчетена ползата от здравните медиатори, както от страна на експертите, така и от страна на ромите. Съществува необходимост от назначаване на още здравни медиатори, особено в гр. Разград и в общините Самуил и Лозница.

Като сериозен проблем представителите на уязвимите общности представят отношението на медицинските работници към ромите, особено в по-големите лечебни заведения и от страна на Спешна помощ. Според тях то е пренебрежително, често дори дискриминативно и по този начин ограничава нормалния достъп до здравните услуги. От друга страна, по време на фокус-групите стана ясно, че сред населението от уязвими общности съществува недостатъчно разбиране за функциите на Спешна помощ и за състоянията, определени като спешни. Посредничеството на здравните медиатори спомага за преодоляване на този проблем и за засилване на комуникацията между Спешна помощ и малцинствата.

4. Образование

Според статистиката на НСИ нивото на образование сред представителите на ромската общност в Област Разград е много ниско. Относителният дял на ромите с висше образование е едва 0.4%, а тези със средно образование са само 5.9%. Тези стойности са многократно по-ниски от съответните стойности при останалите етнически групи. Трябва да се обърне внимание на факта, че близо 50% от самоопределилите се като роми са с начално и по-ниско образование, а 5.2% никога не са посещавали училище. Друг характерен аспект от образователния статус на населението в областта е наличието на голям относителен дял на граждани със само завършено основно образование – към 40 % при ромите и турците и 21.6% при българите. Всичко това поставя пред областта изключително предизвикателство за постигане на националната и европейска цел за развитие на икономика, базирана на знанието, тъй като една съществена част от населението към настоящия момент е без придобита професия и с относително ниска квалификация, а друга са функционално неграмотни.

Таблица 7: Население на 7 и повече години по етническа група и степен на завършено образование в Област Разград по данни от преброяването през 2011 г.

Общини Етническа група	Общо	Степен на завършено образование					Никога непосе- щавали училище	Деце
		Висше	Средно	Основно	Начално	Незавър- шено начално		
Област Разград	117 381	13 611	41 215	39 213	14 337	7003	1796	206
В т. ч. отговорили	107 927	12 861	38 331	36 061	12 870	6 087	1549	168
Българска	46 988	10 194	21 845	10 131	2980	1569	224	55
	100%	21,7%	46,5%	21,6%	6,3%	3,3%	0,5%	0,1%
Турска	53 997	2 525	15 690	23 340	7976	3355	1026	85
	100%	4,7%	29,1%	43,2%	14,8%	6,2%	1,9%	0,1%
Ромска	5 062	19	301	1962	1608	890	263	19
	100%	0,4 %	5,9 %	38,7 %	31,8 %	17,6%	5,2 %	0,4 %
Друга	663	100	237	164	99	44	-	-
Не се самоопределят	1 207	23	258	464	207	229	-	-

Източник: НСИ

При разговорите във фокус-групите представителите на местните общности посочват доста по-голям брой на ромите с висше и средно образование, тъй като включват и тези, които се самоопределят като миллет и копанари. Посочени са данни, според които много ромите и представители на миллета от областта са завършили висше образование и работят като лекари, инженери, икономисти, юристи, здравни работници, учители и др. Но дори и с тези изчисления, ромите и населението, определяно като ромско в Област Разград е доста по-назад от средните за страната стойности за дял на завършилите висше и средно образование, което предполага да се осмислят подходящи мерки за повишаване на броя на представителите на тези групи, завършващи средно и висше образование. Това е особено необходимо, имайки предвид дългосрочните тенденции на застаряване, демографски срив, усилен миграция и намаляване броя на населението на Област Разград средно с по 3000 души на година, което води до недостиг на квалифицирани кадри за структуроопределящите предприятия в региона. В тази ситуация е особено необходимо социалното и трудовото включване на всички групи от населението. „По-млада” общност като ромската, не би следвало да остава изолирана нито от образователната система, нито от пазара на труда.

Като цяло в областта не съществуват сегрегирани училища. Децата учат в смесени паралелки и общуват помежду си, но контактите между ромски и неромски деца извън училище в някои населени места са силно ограничени.

Проблем представляват училищата в малките населени места, където училищата се обособяват все повече като ромски. В Община Разград пример за това са училищата в с. Киченица и с. Стражец, а в Община Самуил – в с. Желязковец. Като цяло, в малките села в училищата преобладават учениците от етнически малцинства – от групата на ромите, миллета и копанарите и от турски произход. В някои училища паралелките са маломерни или слети, а учителите са пътуващи от близките градове, което се отразява върху качеството на образованието. Във фокус-групите представителите на ромската общност посочиха като голям проблем неусвояването на български език от децата и функционалната им неграмотност, дори след завършване на 8 клас. Причината за наличието на този тип училища в някои населени места е нежеланието на самите родители да бъдат закрити – в с. Желязковец някои родители се опасяват за безопасността на децата /особено за момичетата/ и предпочитат по-занижено качество на обучение пред перспективата да пътуват. От друга страна, част от участниците изказват съмнение, че учениците изобщо ще ходят на училище след закриването на такива учебни заведения, поради невъзможност да се адаптират към новите условия и поради липса на финасови средства.

Все още е доста висок делът на отпадащите от училище ученици от уязвими общности. Голям проблем е скритата отпадналост от училище – родители и учители укриват отсъствията от училище, за да могат едните да получават детските помощи, а другите – средствата по единния разходен стандарт за ученик.

Това рефлектира изключително негативно върху развитието на децата – те не могат да бъдат ограмотени и на практика попадат в риск поради застрашеност от отпадане от училище. Все още това не се осъзнава както от родителите, така и от институциите за осигуряване на закрила на дете в риск и не съществува никаква координация между отделните институции за адресиране и преодоляване на тези рискове за децата от уязвимите общности. Родителите, поради непознаване на потребностите на децата в различните етапи на тяхното развитие и често поради бедност не са в състояние да осигурят подходяща семейна среда за възпитанието на децата си и снижават отговорността си особено по отношение на образованието на децата. Учителите в малките училища със слети паралелки, затруднени от ограничените средства, липсата на нормален диалог с родителите и изтощени от неимоверните усилия за провеждане на нормален учебен процес, също абдикират и снижават отговорността си към децата. Резултатът е отпадане от образователната система, функционалната неграмотност и затруднената социализация на децата от уязвимите общности.

В град Кубрат и в с. Осенец, Община Разград все още има училища за деца със специални образователни потребности. В град Завет има ВУИ. Училището е държавно, осигурява храна и дрехи за учениците и това е причина да се записват много ромски деца без никакви здравни или ментални проблеми, единствено заради бедността на семействата. Необходимо е да се потърсят начини за интегриране на тези деца в системата на общо-образователното училище при осигуряване на механизми за следване на ученика на средствата за безплатна храна, облекло и учебни пособия.

Във всички населени места от Област Разград, в които живеят уязвими общности, има детски градини. При проведените фокус групи представителите на уязвимите общности визират като бариери пред редовното посещение на детска градина отдалеченост на учебното заведение (гр. Кубрат) и високи такси за детска градина (гр. Разград, гр. Завет и квартал „Запад” в гр. Исперих).

Основната причина за незапочване или отпадане от средното училище е семейната среда и липсата на средства за пътуване, учебници и храна. Не се води пълноценен диалог между родители и училище, семействата не са въввлечени пълноценно в училищния живот. Липсват системи за професионално ориентиране, особено на учениците от малките населени места.

.Педагози се оплакват от арогантно държане на някои ученици от ромски произход и заплашване на учителите с родители, както и от липса на подкрепа от страна на родителите в подготовката за училище. В тази насока са нужни изграждане на повече компетентности на учителите за работа с деца от ромската общност, нормални комуникационни канали между родители и учители, както и взаимно разбиране на отговорностите на двете страни спрямо децата.

Родителите от своя страна трудно могат да помагат на децата си да подготвят уроците си, поради ниското си образование. Повечето от тях разчитат само на училището. Има различни мнения по въпроса за целодневното обучение в малките училища, на извънкласни и извънучилищни дейности. Някои представители от фокус групите изразяват мнение, че целодневното обучение ще повиши качеството на образование, а други смятат, че това води до преуморяване на учениците. В някои населени места има отпаднали ученици, поради необходимостта да работят, за да се осигури прехраната на семейството. За повечето семейства това не е нормално, но не виждат друг изход.

5. Заетост

Икономически активното население от ромски произход в Област Разград наброява 1392 души според преброяването от 2011 г. или около 2.5 % от цялото икономически активно население в областта. 81,8% от представителите на ромския етнос са безработни или икономически неактивни. Коефициентът на безработица сред ромите е около два пъти по-висок в сравнение с коефициента на безработица сред българския етнос и 1,4 по-висок от дела на турския етнос в областта. Делът на икономически неактивните роми е над два пъти по-голям от този при българския етнос и 1,5 по-висок от дела на турския етнос в областта.

Основни причини за това са ниското образование и липсата на професионалната квалификация на повечето роми, както и високият брой обезкуражени лица и работещи в сивата икономика, които не търсят активно работа и не поддържат регистрация в Бюрото по труда.

Таблица 8: Население на 15-64 навършени години по икономическа активност и етническа група в Област Разград по данни от преброяването през 2011 г.

Общини Икономическа активност	Общо	В това число отговори ли	Етническа група				Не се само- определят
			Българс ка	Турска	Ромска	Друга	
Област Разград	85 879	78 618	32 686	40 666	3 874	530	862
Икономически активни лица	52 154	48 171	23 093	22 987	1 392	301	398
Икономически активни лица – заети	42 142	39 068	20 065	17 715	707	257	294
		49,7%	61,4 %	43,6%	18,2%	48,5%	34,1%
Икономически активни лица – безработни	10 012	9 103	2 998	5 272	685	44	104
		11,6 %	9,2%	13,0%	17,7%	8,3%	12,1%
Икономически неактивни лица	33 725	30 447	9 593	17 679	2 482	229	464
		38,7%	29,4%	43,4%	64,1%	43,2%	53,8%

Източник: НСИ

Като цяло, в сферата на заетостта проблемите навсякъде са идентични. Много малка част от ромите са заети на постоянни трудови договори. Почти няма роми, наети на трудови договори в частния бизнес. В големи промишлени предприятия няма нито един ром на постоянен трудов договор. Възможно е да има представители на миллета в тези предприятия, но те не са разпознаваеми като роми. На въпроса дали ромите са кандидатствали за работа в предприятията в Област Разград, повечето роми отговарят, че не са пробвали, понеже знаят, че няма да ги назначат. В бюджетната сфера обикновено има по няколко роми във всяка община. В по-голямата си част заетостта е преди всичко по програми за временна заетост. Голяма част от ромите в трудоспособна възраст са в чужбина, като това често се явява единствената възможност за доходи и издръжка на семействата.

Има известен брой роми, които се занимават с амбулантна търговия, а по селата някои от тях са ангажирани със сезонна заетост – събиране на диворастящи билки, гъби, дървосекачи и др.

Силно ограничен е броят на ромите със собствен бизнес, особено в по-малките общини – изключение правят няколко роми, занимаващи се с отглеждане на овошки и с изкупуване и сушене на билки в община Кубрат.

Налице са няколко по-едри бизнесмени от с. Ясеновец, занимаващи се с търговия на орехи, кожи и платове за завеси. Има и роми - професионални музиканти, които свирят по сватби и други тържества.

Не е за пренебрегване броят на ромите, които получават месечни социални помощи. Тези семейства са изпаднали в тотална зависимост от социалното подпомагане, обезкуражени са да търсят работа и живеят в голяма бедност.

Много малко роми имат земя. Обикновено им липсват навици и умения за селскостопански труд и нямат инвентар. Дори и да имат желание да се занимават със земеделие и животновъдство, им липсва начален капитал и информация за налични възможности за финансиране на проектни предложения, предлагани по текущи програми и др.

Голям е броят на ромите, които нямат подходяща квалификация за работа. От друга страна, изискванията за получаване на квалификация винаги са съпроводени с изисквания за минимална образователна степен, което на практика лишава мнозина да се включат в квалификационни курсове, организирани от БТ. Също така, за по-активните е пречка изискването за полагане на минимум 7 подписа в съответното Бюро по труда като условие за започване на обучение на професионална квалификация, тъй като обикновено са в движение и пропускат времето за подписи. Необходимо е да се премахнат пречките за придобиване на квалификация от ниско грамотните роми и да се търсят и прилагат гъвкави схеми за обучение и работа. Трябва да се стимулират работодателите да назначават млади роми на трудов договор чрез схеми за стажуване, чиракуване, наставничество и пр. Необходимо е в селата, където на практика липсва всякаква възможност за заетост, да се планират дългосрочни програми за заетост с разкриване на защитени работни места. Трябва да се търсят начини от областна администрация и общините за популяризиране на региона и улесняване на достъпа за фирми, желаещи да инвестират в района, да се осигурят ефективни начини за информиране на етническите уязвими общности за проекти, програми, МИГ и др. възможности за собствен бизнес, а така също да се потърси възможност за предоставяне на земя на желаещите роми за обработване.

6. Участие в местни и регионални институции и антидискриминация

Като цяло ромите са слабо представени както в местната власт, така и в местните и регионалните институции.

На територията на Област Разград има само четирима общински съветника от ромски произход: 1 в Кубрат и 3 в Исперих.

Има избрани трима роми за кметове на села – с. Сеслав, Община Кубрат, с. Вазово, Община Исперих и с. Желязковец, Община Самуил.

Един ром е назначен за заместник-кмет на община – в гр. Завет.

По-голямо присъствие има на роми, назначени като служители в различни бюджетни организации.

В Община Разград има роми в общинска администрация, ТД на НАП, РЗОК, здравен медиатор, социални работници, медицински сестри и др.

В Община Исперих има 1 служителка от ромски произход в отдел Комунални дейности и 1 експерт по етнически и интеграционни въпроси, който е на 4-часов работен ден.

В Община Кубрат има 6-7 служители – роми, работещи в общинската администрация, кметствата на някои от селата, полицията, училищата, детските градини, общинското горско предприятие. Освен това, има назначени здравен и трудов медиатор.

В Община Завет има назначени детска учителка, социален работник и здравен медиатор от ромската общност.

В община Самуил няма назначени служители от ромски произход в бюджетните организации.

Друг значим проблем е липсата на изградени комуникационни канали за връзка на ромската общност и на другите уязвими общности с представителите на публичните власти. Слабо са развити или почти липсват на общинско и областно ниво работещи структури за консултативен процес с ромите и уязвимите общности. Хората не знаят към кого да се обръщат по въпроси от всякакво естество.

Особено драматична е ситуацията в селата. Там, обикновено, единственият канал за поставяне на проблемите пред общинската власт е кметът на селото, който често също се оказва недостатъчно информиран и компетентен, за да може да информира хората от селата по различни въпроси.

Само в две от седем общински администрации – Разград и Исперих, има назначени експерти по етническите и интеграционни въпроси и само в Община Лозница има общински съвет по етническите и интеграционни въпроси.

Исключение от неразвятия сектор на консултативен процес с гражданския сектор прави община Разград. Там съществува практика за консултиране на планове и намерения на общинската администрация с представители на гражданското общество и ромски активисти на НПО. Добро сътрудничество е изградено между Женска независима ромска организация „Кармен” и общинска администрация, като членове на тази организация са поканени за участие в различни обществени комисии, изградени към общината.

Към Областна администрация Разград действа Областен съвет по етническите и интеграционни въпроси. В него са привлечени представители на всички общини, на държавните регионални институции и на гражданския сектор.

Област Разград се отличава със силен неправителствен сектор в сферата на интеграцията на уязвими общности. „Асоциация Интегро” гр. Разград е с национално значение. Благодарение на нейната дейност на територията на областта са създадени граждански организации, активно работещи в общностите – Майчин Център – гр. Разград, Сдружение „Рома Завет 2003”, Сдружение „Амаре пхала” – Сеслав, Читалище „Рома Вазово”, Сдружение „ГОРД” – Раковски. Освен нея активно работят Женска независима ромска организация „Кармен” гр. Разград и Сдружение „АМОП – Асоциация за местно общностно развитие”, гр. Кубрат. Всички тези граждански организации представляват своеобразен ресурс, който може да бъде използван по смислен начин в процеса на интеграция на уязвимите етнически малцинства.

Въпреки наличието на тези организации и относително спокойните етнически взаимоотношения в региона, обаче, особен проблем за ромите на територията на областта представлява открития и прикрития расизъм, разпространяван предимно чрез националните медии. Както ромите, така и мнозинството от служителите от общините, участвали във фокус групите, проблематизираха това и посочиха като причина за влошаване на взаимоотношенията на местно ниво между роми и нероми. Предразсъдъците и стереотипите, макар и в по-неманифестен вариант, съществуват и в различни учреждения на територията на областта, особено тези, които често обслужват ромите – бюро по труда, здравни заведения, социални служби, училища. Въпреки че на територията на областта е назначен представител на Комисията за защита от дискриминация и въпреки че той посещава по график всички общини в областта, хората не са свикнали и не знаят как да се възползват от услугите му.

На практика, съществува тотална неосведоменост сред уязвимите малцинства за начините за подаване на жалби и сигнали при нарушаване на правата и дискриминативно отношение. В нито една община в Област Разград няма назначен обществен посредник.

В обобщение можем да кажем, че за уязвимите общности представлява голям проблем липсата на установени ефективни канали за комуникация с представителите на общините, липсата на хора, които да им разясняват бюрократичния език и които да ги мотивират и насочват да се възползват от съществуващите услуги на териториите на общините. Това е и основна причина ромите да избягват контактите с представителите на администрацията и да не могат да се възползват от всички услуги, които се предоставят от общините.

Необходимо е в общинските структури да има представители на уязвимите общности с подходящо образование и с достатъчно правомощия, които да поемат отговорността заедно с другите си колеги за изпълнението на общинските програми за интеграция. Трябва да се насърчи разкриването на интеграционни центрове, разположени в квартали, населени с уязвими общности или в близост до тях, където служители – представители на уязвимите общности, да извършват подкрепяща социална работа с общността и отделни групи и лица от нея. Техните задачи трябва да бъдат насочени към повишаване на информираността, насърчаване и мотивиране, показване на пътя, който трябва да се измине от всеки, за да може да се повиши неговата социализация и адаптация в обществото. В тези центрове може да се локализируют и различните медиатори (здравни, трудови, образователни, общностни), назначени да улеснят достъпа на уязвимите малцинства до здравеопазване, трудов пазар, образование, социални и административни услуги. Центровете могат да предоставят ресурс за работа с деца и юноши, да свързват експерти с различни групи от общността, да дават информация за плащане на данъци, такси, осигуровки и др. Необходимо е и създаването на консултативни съвети за уязвимите общности към общинските съвети, които да ги включват в процеса на съветване и обсъждане на едни или други политики на местно ниво, насочени към тях.

III. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

1. ВИЗИЯ

Социалната интеграция е предпоставка за успешно и устойчиво развитие на българското общество.

Интеграцията на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация е активен двустранен процес на социално включване, насочен към преодоляване на съществуващите за тях негативни социално-икономически характеристики и последващ просперитет в обществото.

2. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

Създаване на условия за равноправно интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация в обществения и икономическия живот чрез осигуряване на равни възможности и равен достъп до права, блага, стоки и услуги, участие във всички обществени сфери и подобряване на качеството на живот при спазване на принципите на равнопоставеност и недискриминация.

3. ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ И ХОРИЗОНТАЛНИ АСПЕКТИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Принципи:

Водещи принципи и цели при изпълнението на Областната стратегия са:

1. Конструктивни, прагматични и недискриминационни политики;
2. Изрична, ясно определена, но не изключителна насоченост;
3. Междукултурен подход;
4. Приобщаване към мнозинството;
5. Осъзнаване на измерението за равенството между половете;
6. Трансфер на основани на фактите политики;
7. Използване на инструменти на ЕС;
8. Участие на регионалните и местните власти;

9. Участие на гражданското общество;
10. Активно участие на ромите.

Наред с принципите, залегнали в Националната стратегия за интегриране на ромите 2012 – 2020, Стратегията на Област Разград за интегриране на ромите се основава и на следните основни ценности:

1. Уважаване на правото на всеки гражданин на Република България на самоидентификация;
2. Уважаване на достойнството на всеки човек и недопускане на дискриминация при оказване на подкрепа за преодоляване на социалното изключване на уязвимите общности;
3. Фокус върху проблемите на уязвимите общности, обуславящи социалната им изключеност, а не проблематизиране на тяхното присъствие на територията на областта;
4. Оптимизиране използването на ресурсите чрез мултидисциплинарност и обединяване на усилията на местни власти, институции, граждански организации и медии при разрешаване на проблемите, спъващи интеграцията на уязвимите общности;
5. Повишаване на гражданската активност и засилване на участието на уязвимите общности във всички обществени сфери;
6. Залагане на мейнстрийм и мултикултурния подход и недопускане на патерналистични подходи за интеграция на уязвимите етнически групи.

Хоризонтални аспекти:

Политиките за интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация представляват неразделна част от общонационалните политики за повишаване благосъстоянието на българския народ.

Стратегията обединява действащите стратегически документи и планове за развитие на отделните сектори на областно ниво. Основни подходи при изпълнение на дейностите:

1. Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на различни форми на неравнопоставеност във всички обществени сектори. Утвърждаване на позитивни обществени нагласи към ромската общност;
2. Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на традиционни практики в ромската общност, които засягат правата на жените и децата;
3. Интегриран териториален подход, при който на териториален принцип едновременно се предприемат мерки и обединяват ресурси по различни приоритети, съобразени с местните особености и нужди, включително на най-нуждаещите се с цел постигане на видима промяна на конкретно населено място /квартал, махала/.

Цели на областното планиране:

1. Ефективност на предприетите действия и оптимизиране на използването на ресурсите (финансови и човешки ресурси, материална база и социална инфраструктура);
2. Развитие на междусекторното сътрудничество и взаимодействие за намиране на устойчиви решения за стимулиране на социалното включване на уязвимите общности и маргинализираните групи в Област Разград и нейните общини;
3. Планиране на дейности, обхващащи територията на цялата област или на две или повече общини, които да решават специфични проблеми на маргинализираните етнически групи и изключени уязвими общности, които надхвърлят възможностите на отделните общини;
4. Съответствие на предприетите действия с реалните потребности на маргинализираните групи.

4. ПРИОРИТЕТИ:

ПРИОРИТЕТ 1: ОБРАЗОВАНИЕ

ПРИОРИТЕТ 2: ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

ПРИОРИТЕТ 3: ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

ПРИОРИТЕТ 4: ЗАЕТОСТ

ПРИОРИТЕТ 5: ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА

ПРИОРИТЕТ 6: НЕДИСКРИМИНАЦИЯ, КУЛТУРА И МЕДИИ

ПРИОРИТЕТ 1: ОБРАЗОВАНИЕ

Основна цел 1: Гарантиране правото на качествено образование в мултикултурна образователна среда за всяко дете от етнически уязвими малцинства.

Специфична цел 1 Гарантиране на равни шансове на всички деца от уязвими общности за ранно детско развитие:

Мярка 1 Осигуряване на подкрепа за ранното детско развитие в семейна и общностна среда:

- Създаване на общностни центрове в квартали на уязвими общности за подкрепа на родителството, изграждане на родителски капацитет и осигуряване достъп до ресурси за ранно детско развитие за семействата и децата.

Мярка 2 Стимулиране посещаемостта в детски градини:

- Намаляване на разходните бариери за семейства без или с ниски доходи;
- Осигуряване на асистенти от съответните уязвими общности в детските градини;
- Създаване на родителски активи към детските градини.

Мярка 3 Осигуряване на достатъчна ранна подготовка за училище:

- Пълно обхващане на подлежащите в подготвителни класове;
- Осигуряване на допълнителни часове в подготвителните класове за усвояване на български език и на социални умения.

Специфична цел 2 Обхващане и превенция на отпадането от училище на деца и ученици от уязвими етнически малцинства.

Мярка 1 Засилване на междуинституционалната координация за закрила на деца в риск от отпадане или отпаднали от училище:

- Извършване на проверки за посещаемостта на учебните занятия от междуведомствена комисия, съставена от експерти от Областна администрация, РДСП и РИО;
- Институционализиране на длъжността образователен медиатор, който да работи за засилване на взаимовръзките в училищната общност и подкрепа на междуинституционалната координация.

Мярка 2 Въвеждане на нови подходи за засилване на контрола върху посещаемостта в училище:

- Разработване и прилагане на пилотен модел за електронна регистрация на ежедневната посещаемост;
- Насърчаване на отговорно родителско отношение. Ефективни санкции срещу родители, които нарушават разпоредбите, според които училищното обучение до 16-годишна възраст е задължително.

Мярка 3 Прилагане на разнообразни форми и програми за работа с деца с трудности и дефицити в обучението и отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция:

- Въвеждане на нови методи за обучение;
- Въвеждане на целодневна организация на учебен процес до 7 клас;
- Въвеждане на извънкласни форми на обучение в областта на културата, фолклора и традициите на етническите малцинства;
- Обхващане в извънучилищни развиващи дейности в областта на гражданско образование, спорта, музиката и други.

Специфична цел 3 Превенция на сегрегиране по етнически признак на училища и паралелки.

Мярка 1 Оптимизиране на училищната мрежа.

- Създаване на средищни училища, съобразени с нуждите на местни общности.

Мярка 2 Превенция отпадането на деца от закрити и десегрегирани училища.

- Осигуряване на субсидии за столово хранене на ученици от бедни семейства;
- Осигуряване на ресурсни учители за преодоляване дефицита в подготовката на ученици от закрити училища, отпаднали или застрашени от отпадане.

Мярка 3 Недопускане на дискриминация и нетолерантно отношение към деца от уязвимите общности:

- Засилване на връзката между училищата и регионалния представител на КЗД;
- Повишаване сензитивността на НПО, на училищната общност и на институциите и знанията им за реагиране спрямо всички форми на дискриминация;
- Провеждане на системни периодични кампании за нетърпимост на всичките форми на дискриминация и нетолерантност.

Специфична цел 4 Повишаване броя на представители на уязвими етнически малцинства в средното и висшето образование:

Мярка 1 Стимулиране на младежи и родители от уязвими етнически малцинства за средно и висше образование:

- Осигуряване на учебници, разходи за транспорт и на стипендии;
- Работа с родители и кампании в общността за намаляване на общностния натиск за ранни женитби.

Мярка 2 Преодоляване на стереотипи и предразсъдъци в средното училище:

- Въвеждане на практиката за индивидуално менторство при ученици от уязвими етнически малцинства, застрашени от отпадане;
- Провеждане на училищни кампании;
- Развитие на извънучилищни дейности като клубове по дебати, граждански журнализъм, спортни дейности и др.

Мярка 3 Засилване на връзките между средни училища и бизнес:

- Организиране на кампании за професионално ориентиране на учениците, особено от селата.

Специфична цел 5 Развитие на човешките ресурси в образователната система.

Мярка 1 Усъвършенстване на образователните условия за качествено образование на квалификацията на педагогическите специалисти за взаимодействие в мултиетническа образователна среда, интеркултурна компетентност у директорите, учителите и другите педагогически специалисти. Допълнително стимулиране на учителите за работа в селата и в мултикултурна среда.

Мярка 2 Назначаване на учители и персонал от ромски произход в училищата и детските градини.

Мярка 3 Засилване на връзката учител – родител, приобщаване и приемане на родителите - роми към образователния процес както и засилване на участието им в училищните настоятелства и училищния живот

Мярка 4 Целево подготвяне на младежи от ромски произход за кандидатстване в педагогически специалности.

Основна цел 2: Повишаване възможностите за неформално образование на възрастните членове на етнически уязвими малцинства.

Специфична цел 1 Ограмотяване и придобиване на социални компетентности от неграмотни и малограмотни възрастни представители на уязвими общности.

Мярка 1 Създаване на интеграционни центрове в кварталите, населени с уязвими общности:

- Провеждане на курсове за ограмотяване и на езикови курсове;
- Перманентно информиране;
- Предоставяне на услуги от ресурсни експерти.

Специфична цел 2 Развитие на системата за учене през целия живот.

Мярка 1 Провеждане на обучения за придобиване на професионална квалификация, съобразени с нуждите на пазара на труда и със спецификата на уязвимите общности:

ПРИОРИТЕТ 2: ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ

Основна цел: Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни и социални услуги.

Специфична цел 1: Превенция на изоставянето на деца от уязвими общности в институциите:

Мярка 1 Изграждане на родителски капацитет в уязвимите общности,

- Разкриване на общински звена „Майка и бебе“;
- Консултиране по въпросите на сексуалното и репродуктивното здраве и семейното планиране;
- Своевременно регистриране на новородените и децата от уязвимите общности при личен лекар.

Специфична цел 2: Осигуряване достъп до здравни услуги.

Мярка 1 Реализиране на кампании за мотивиране за плащане на здравни осигуровки;

Мярка 2 Регламентиране на минимален пакет от здравни услуги за лица с ниски доходи.

- Създаване на общински фондове за крайно нуждаещи се лица с тежки заболявания.

Мярка 3 Разширяване на успешния модел на здравните медиатори.

- Идентифициране на населени места, в които има нужда от здравни медиатори и избор на подходящи хора;
- Осигуряване трудовата реализация на здравните медиатори и текущото им обучение;
- Разширяване сътрудничеството на личните лекари със здравните медиатори и студентите по медицина от ромски произход;
- Активизиране дейността на медиаторите за издирване на деца без личен лекар и разясняване пред родителите им важноста за регистрирането им;

- Активно съдействие от страна на медиаторите в усилията на личния лекар за обхващане на бременните до четвъртия месец на бременността с регистрация, консултации с лекар – специалист по акушерство и гинекология и своевременно постъпване в лечебно заведение за болнична помощ за раждане.

Мярка 4 Повишаване броя на реализираните медицински прегледи и на имунизации с мобилни кабинети в населени места с уязвими общности, вкл. с мобилен педиатричен кабинет.

Мярка 5 Подкрепа за функционирането на амбулатории за първична медицинска помощ в квартали, населени предимно с уязвими общности, съфинансирани от общините и с мобилна техника.

Специфична цел 3: Подобряване на профилактичните дейности сред ромското население.

Мярка 1 Активно издирване от личния лекар на новородени в домашни условия деца и тяхното имунизиране с ваксините, съответстващи на възрастта.

Мярка 2 Оценяване и наблюдение на здравното състояние на лицата в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства.

Мярка 3 Активизиране на дейности, насочени към профилактика. Провеждане на разяснителни кампании за значението на профилактичните прегледи сред ромското население.

Мярка 4 Дейности по подобряване контрола на туберкулозата сред ромска общност чрез провеждане на скрининг за риска, придружаване и изследване за туберкулоза; подкрепа в процеса на лечение на болните от туберкулоза.

Мярка 5 Провеждане на ранна диагностика и скринингови изследвания с мобилни мамографи за превенция на рака на млечната жлеза.

Специфична цел 4: Повишаване на здравните знания и информираността на ромското население.

Мярка 1 Провеждане на здравни беседи и разяснителни кампании за необходимостта от ваксиниране на населението със задължителните имунизации по Националния имунизационен календар.

Мярка 2 Провеждане на беседи с подрастващи и млади хора и с техните родители за начините за предпазване от нежелана и ранна бременност, за опасностите, които крие ранната бременност за майката и бебето; за риска от раждане на деца с вродени аномалии и наследствени болести и начините за профилактика.

Специфична цел 5: Целево подготвяне на младежи от уязвимите общности за кандидатстване в медицински университети и колежи.

Мярка 1 Професионално ориентиране на младежи от уязвимите общности за следване в медицински университети:

ПРИОРИТЕТ 3: ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Основна цел: Повишаване качеството на живот в кварталите, населени предимно с представители на уязвими общности.

Специфична цел 1: Подобряване на техническата инфраструктура в квартали, населени с уязвими общности.

Мярка 1 Актуализация/изработване на подробни устройствени планове на съществуващи и новоотредени терени:

- Изработване на кадастрални карти и кадастрални регистри на територии, включващи зони с компактно ромско и друго живеещо при подобни условия население;
- Идентифициране на подходящи терени – общинска собственост, за жилищно строителство;
- Урегулиране на жилищата, масивни сгради, построени без съответните разрешителни;
- Събаряне на паянтови нерегламентирани постройки.

Мярка 2 Реконструкция на уличната мрежа, вкл. изграждане на пътни настилки, тротоари, водоснабдяване и канализация.

Мярка 3 Реконструкция и изграждане на обекти за образователни, социални, културни, здравни и спортни дейности:

- Изграждане на детски площадки и на спортни съоръжения;
- Изграждане на интеграционни центрове, зали и клубове.

Специфична цел 2: Подобряване на достъпа до обществени услуги.

Мярка 1 Подобряване организацията на сметосъбирането в малките населени места:

- Осигуряване на по-голям брой контейнери;
- Актуализиране графика на сметоизвозването.

Мярка 2 Подобряване на обществения транспорт за жителите на малките населени места до общинския и областния център.

Специфична цел 3: Подобряване на жилищния фонд в квартали, населени с уязвими общности.

Мярка 1 Създаване на финансови инструменти за подпомагане изграждането на нови жилища.

Мярка 2 Разширяване фонда от общински жилища и осигуряване на достъп до тях на представители на уязвимите общности:

- Предоставяне на оборотни общински жилища за пълнолетни млади ромски семейства;
- Осигуряване на алтернативно жилищно настаняване в случай на принудително изваждане на уязвими семейства от домовете, които обитават.

ПРИОРИТЕТ 4: ЗАЕТОСТ

Основна цел: Подобряване достъпа на уязвимите общности до пазара на труда и повишаване на дела на заетите сред тях.

Специфична цел 1: Повишаване квалификацията и оптимизиране на модела за квалификационните курсове.

Мярка 1 Ограмотяване, квалификация и преквалификация на роми и друго живеещо при подобни условия население, включително и на заети в професии, традиционно характерни за етноса:

- Организиране на квалификационни курсове, съобразени с местните специфики и възможности;

- Организиране на обучителни курсове за безработни лица:
  - а) мотивация за активно търсене на работа;
  - б) професионална ориентация;
  - в) професионална квалификация, в рамките на годишните програми за обучение по Националния план за действие по заетостта (НПДЗ) и други планове.

- Организиране на мотивационни курсове (в рамките на годишните програми за обучение по НПДЗ и други планове).

Мярка 2 Изготвяне на мотивирани предложения за промени в модела на обученията за професионална квалификация:

- Отпадане на изискването за минимум 7 подписа, като условие за започване на обучение за професионална квалификация;
- Отпадане на изискването за завършена степен на образование при професионални курсове.

Специфична цел 2: Стимулиране на инвестиции и разкриване на нови работни места в населени места с уязвими общности.

Мярка 1 Приемане на процедури за улесняване на инвестирането в местната икономика:

- Разработване на инвестиционни профили за предимствата на населените места;
- Приемане на преференции от общинските администрации за инвеститори, желаещи да стартират бизнес в съответните общини.

Мярка 2 Стимулиране на местните фирми да наемат представители на уязвимите общности:

- Провеждане на срещи на бизнеса с представителите на уязвимите общности за преодоляване на бариерите и предразсъдъците.

Мярка 3 Оптимизиране на програмите за временна заетост:

- Съобразяване на програмите със спецификата на наличната работна сила и с нуждите на пазара на труда;
- Насърчаване на заетостта чрез програми и мерки по реда на ЗНЗ в рамките на годишните програми за обучение по Националния план за действие по заетостта (НПДЗ) и други планове.

Специфична цел 3: Стимулиране на предприемачеството и самонаестта в уязвимите общности.

Мярка 1 Повишаване информираността на представителите на уязвимите общности, желаещи да стартират собствен бизнес:

- Провеждане на информационни срещи;
- Планиране на мерки по оперативните програми за стартиране на собствен бизнес.

Мярка 2 Повишаване на капацитета при уязвимите общности за развитие на собствен бизнес:

- Обучения по ключови компетентности, “Инициативност и предприемачество” или „Обществени и граждански компетентности” към съответното професионално обучение;
- Обучение по стартиране и управление на собствен бизнес.

Мярка 3 Предприемане на инициативи в подкрепа на бизнеса на местни общности:

- Оземляване на малоимотни и безимотни за създаване на заетост;
- Предоставяне на нисколихвено кредитиране.

Специфична цел 4: Задълбочаване на социалния и граждански диалог чрез развитие на партньорство между лидерите на уязвимите общности, НПО и представителите на бизнеса.

Мярка 1 Развитие и усъвършенстване на мрежата от трудови медиатори в общините с уязвими общности за активизиране на неактивните и продължително безработните лица.

Мярка 2 Назначаване на представители на ромската общност в териториалните структури на МТСП и АЗ в населени места в Област Разград с преобладаващо ромско население.

ПРИОРИТЕТ 5: ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ

Основна цел: *Гарантиране спазването на правата на всички граждани и премахване на всякакви форми на дискриминация.*

Специфична цел 1: Укрепване на междуинституционалната координация за ефективно прилагане на законодателството в областта на спазването на човешките права.

Мярка 1 Подобряване на механизмите за сътрудничество, диалог и консултации между институциите, уязвимите общности и гражданските организации, работещи за интеграция на уязвимите общности:

- Разработване на процедури за координиране на дейността на различни институции за решаване на проблеми в сферата на закрила на децата, незаконното строителство и здравеопазването.

Мярка 2 Осигуряване на добро функциониране и развитие на правната уредба, на институционалните структури и на инструментариума за защита от дискриминация, с което да се повишат гаранциите за ефективна защита на правата на ромите и на другите уязвими общности, тяхната равнопоставеност, достойно съществуване и пълноценно участие в обществения живот.

Специфична цел 2: Активно включване на представители на уязвимите общности в обществения живот на общините и регионите.

Мярка 1 Засилване на гражданското участие в местното управление:

- Създаване на консултативни органи към общинските администрации, включващи лидери на местни общности, за периодично обсъждане на текущи проблеми;
- Укрепване на неправителствения сектор, работещ в областта на интеграцията на уязвимите общности;
- Създаване на интеграционни центрове в ромските квартали;
- Засилване работата в общността, особено с деца и младежи, с цел формиране на социални умения за избягване на рискове, създаване на условия за развиващи капацитета дейности и увеличаване на възможностите за социализация;

- Работа със семействата от ромски произход за разбиране и спазване правата на децата.

Мярка 2 Засилване участието на представители на уязвими групи в институциите и в процеса на вземане на решения:

- Назначаване на роми в местни и регионални институции;
- Въвеждане на нова длъжност – общностен медиатор.

Специфична цел 3: Защита от дискриминация.

Мярка 1 Повишаване ефективността на дейността и правомощията на регионалния представител на Комисията за защита от дискриминация;

Мярка 2 Насърчаване равнопоставеността между жените и мъжете и осигуряване на предпоставки за успешна реализация и нова социална роля на ромската жена.

ПРИОРИТЕТ 6. КУЛТУРА И МЕДИИ

Основна цел 1: Активизиране участието на ромската общност до общественя културен живот и съхранение и развитие на ромската традиционна култура и творчество.

Специфична цел 1: Постигане на устойчивост в резултатите на културната интеграция.

Мярка 1 Институционално укрепване на читалищата като центрове за развитие на местната общност, включително и ромската;

Мярка 2 Развитие на младежки дейности и спорт в ромските общности.

Специфична цел 2: Съхраняване и развитие на специфичната етнокултура на ромите като част от българската национална култура.

Мярка 1 Популяризиране на ромската култура чрез културния календар на Област Разград:

- Читалищата на територията на Област Разград са водещи при изпълнение на целите в Областната стратегия в приоритет „Култура”.

Основна цел 2: Създаване на условия за равнопоставено представяне на ромската общност, промяна на негативния образ на ромите и противодействие на проявите на „език на омразата” в печатните и електронни медии.

Специфична цел 1: Изграждане на нова медийна среда.

Мярка 1 Насърчаване на културния плурализъм в медиите и прилагането на професионалните стандарти за етично отразяване на въпросите, свързани с ромския етнос:

- Подаване на редовна и подробна информация към регионалните медии за събития от всички сфери на живота на ромската общност в Област Разград;
- Посочване в медиите на добри примери за успешно реализирали се роми в различни сфери.

Мярка 2 Осъществяване мониторинг на медиите за дискриминационни текстове спрямо ромската общност.

IV. ИЗГРАЖДАНЕ НА ОБЛАСТНА СИСТЕМА ЗА КОНТРОЛ И МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

За да осигури изпълнението на областната стратегия, Областна Администрация - Разград предвижда създаването на цялостна система за управление на изпълнението на Стратегията, изградена върху принципа за делегиране на конкретни отговорности на всички заинтересовани страни в процеса на интеграция на уязвимите етнически групи.

Основна структура за координация е Областният Координационен Съвет (ОКС), създаден със Заповед на Областния Управител. В него, освен представители на Областната Администрация, са включени общинските координатори, пряко ангажирани с изпълнението на интеграционната политика в общините, основните участници в разработването на областната стратегия и общинските планове за действие и други заинтересовани страни. Основна функция на ОКС е да съдейства за съгласуването на дейностите между общините и включените заинтересовани страни за оперативното изпълнение на областната стратегия.

По предложение на ОКС могат да се създават целеви екипи/комисии/временни работни групи, които при необходимост да изпълняват конкретни задачи по изпълнение на областната стратегия. ОКС съгласува своята дейност с Областния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционни въпроси.

Областният съвет за сътрудничество по етнически и интеграционни въпроси е структурата, в рамките на която ще се осъществява по-широкият процес на консултиране на политиките с граждански организации и други заинтересовани страни.

За оперативното изпълнение на дейностите, със Заповед на Областния управител на Област Разград, ще се обособи Звено за мониторинг и оценка. В заповедта на областния управител ще бъдат определени мястото на Звеното в структурата на областната администрация, съставът му и основните отговорности, включени в длъжностните характеристики на служителите за координация, мониторинг и оценка на изпълнението на областната стратегия,.

Тъй като общините отговарят за цялостното изпълнение на Общинските планове за действие, те следва да обособят подобни структури за координация на общинско ниво, съобразно с местните нужди.

Областната стратегия и Общинските планове за действие са отворени системи, те следват динамиката на промяната в развитието на различните показатели, които определят възникването на нови потребности.

ИНДИКАТОРИ ЗА МОНИТОРИНГ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА НА ОБЛАСТ РАЗГРАД ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА РОМИТЕ

ПРИОРИТЕТ 1: ОБРАЗОВАНИЕ

Основна цел 1: Гарантиране правото на качествено образование в мултикултурна образователна среда за всяко дете от етнически уязвими малцинства.

Специфична цел 1 Гарантиране на равни шансове на всички деца от уязвими общности за ранно детско развитие:

Мярка 1 Осигуряване на подкрепа за ранното детско развитие в семейна и общностна среда:

- Брой създадени общностни центрове в квартали на уязвими общности;

- Брой деца и семейства получили услуги.

Мярка 2 Стимулиране посещаемостта в детски градини:

- Брой реализирани дейности за намаляване на разходните бариери за семейства без или с ниски доходи;
- Брой назначени асистенти от съответните уязвими общности в детските градини;
- Брой създадени родителски активи към детските градини.

Мярка 3 Осигуряване на достатъчна ранна подготовка за училище:

- Процент на обхванатите подлежащи в подготвителни класове;
- Брой деца с осигурени допълнителни часове в подготвителните класове за усвояване на български език и на социални умения.

Специфична цел 2 Обхващане и превенция на отпадането от училище на деца и ученици от уязвими етнически малцинства.

Мярка 1 Засилване на междуинституционалната координация за закрила на деца в риск от отпадане или отпаднали от училище:

- Брой проверки на посещаемостта на учебните занятия от междуведомствена комисия, съставена от експерти от Областна администрация, РДСП и РИО;
- Брой назначени образователни медиатори.

Мярка 2 Въвеждане на нови подходи за засилване на контрола върху посещаемостта в училище:

- Брой училища с приложен пилотен модел за електронна регистрация на ежедневната посещаемост;

Мярка 3 Прилагане на разнообразни форми и програми за работа с деца с трудности и дефицити в обучението и отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция:

- Брой въведени нови методи за обучение;
- Брой училища с въведена целодневна организация на учебен процес до 7 клас;
- Брой училища с извънкласни форми на обучение;
- Брой деца, обхванати в извънучилищни развиващи дейности.

Специфична цел 3 Превенция на сегрегирани по етнически признак на училища и паралелки.

Мярка 1 Оптимизиране на училищната мрежа.

- Брой създадени средищни училища.

Мярка 2 Превенция отпадането на деца от закрити и десегрегирани училища.

- Брой училища с осигурени субсидии за столово хранене на ученици от бедни семейства;
- Брой осигурени ресурсни учители.

Мярка 3 Недопускане на дискриминация и нетолерантно отношение към деца от уязвимите общности:

- Брой съвместни дейности на училищата и регионалния представител на КЗД;
- Брой проведени кампании за нетърпимост на всичките форми на дискриминация и нетолерантност.

Специфична цел 4 Повишаване броя на представители на уязвими етнически малцинства в средното и висшето образование:

Мярка 1 Стимулиране на младежи и родители от уязвими етнически малцинства за средно и висше образование:

- Брой ученици от уязвими общности с осигурени учебници, разходи за транспорт и на стипендии;
- Брой проведени срещи с родители за намаляване на общностния натиск за ранни женитби;
- Брой реализирани кампании в общността за намаляване на общностния натиск за ранни женитби.

Мярка 2 Преодоляване на стереотипи и предразсъдъци в средното училище:

- Брой застрашени от отпадане ученици, представители на уязвими общности, ползващи услуги на индивидуални ментори;
- Брой проведени училищни кампании;
- Брой създадени извънучилищни дейности.

Мярка 3 Засилване на връзките между средни училища и бизнес:

- Брой организирани кампании за професионално ориентиране.

Специфична цел 5 Развитие на човешките ресурси в образователната система.

Мярка 1 Усъвършенстване на образователните условия за качествено образование на квалификацията на педагогическите специалисти за взаимодействие в мултиетническа образователна среда, интеркултурна компетентност у директорите, учителите и другите педагогически специалисти. Допълнително стимулиране на учителите за работа в селата и в мултикултурна среда.

- Брой учители и служители, преминали обучение за работа в мултикултурна среда.

Мярка 2 Назначаване на учители и персонал от ромски произход в училищата и детските градини.

- Брой назначени учители и служители от ромски произход в училищата и детските градини.

Мярка 3 Засилване на връзката учител – родител, приобщаване и приемане на родителите - роми към образователния процес както и засилване на участието им в училищните настоятелства и училищния живот.

- Брой представители на уязвимите общности, в училищните настоятелства

Мярка 4 Целево подготвяне на младежи от ромски произход за кандидатстване в педагогически специалности.

- Брой студенти от ромски произход от Област Разград.

Основна цел 2: Повишаване възможностите за неформално образование на възрастните членове на етнически уязвими малцинства.

Специфична цел 1 Ограмотяване и придобиване на социални компетентности от неграмотни и малограмотни възрастни представители на уязвими общности.

Мярка 1 Създаване на интеграционни центрове в кварталите, населени с уязвими общности:

- Брой проведени курсове за ограмотяване и езикови курсове;
- Брой предоставени услуги от ресурсни експерти.

Специфична цел 2 Развитие на системата за учене през целия живот.

Мярка 1 Провеждане на обучения за придобиване на професионална квалификация, съобразени с нуждите на пазара на труда и със спецификата на уязвимите общности.

- Брой представители на уязвими общности с придобита професионална квалификация.

Отговорни институции: Регионалният инспекторат по образование гр. Разград и общинските администрации са водещи отговорни институции за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Образование”.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията. Изпълнението на мерките по приоритет „Образование” ще допринесе за изпълнение на Национална цел 4 „Дял на преждевременно напусналите образователната система от 11% до 2020 г. и дял на 30-34 годишните със завършено висше образование - 36% до 2020 г.”, както и косвено допринесе за постигане на Национална цел 5 „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хиляди души”. Националните цели са заложи в Националната програма за реформи, в изпълнение на стратегия „Европа 2020”.

Източници на финансиране: Оперативните програми за програмния период 2014 – 2020 г., Национални и международни програми в областта на интеграция на уязвими общности, общински бюджет.

ПРИОРИТЕТ 2: ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ

Основна цел: Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни и социални услуги.

Специфична цел 1: Превенция на изоставянето на деца от уязвими общности в институциите:

Мярка 1 Изграждане на родителски капацитет в уязвимите общности,

- Брой разкрити общински звена „Майка и бебе”;
- Брой проведени консултации по въпросите на сексуалното и репродуктивното здраве и семейното планиране;
- Брой регистрирани в срок новородени и деца от уязвимите общности при личен лекар.

Специфична цел 2: Осигуряване достъп до здравни услуги.

Мярка 1 Реализиране на кампании за мотивиране за плащане на здравни осигуровки.

- Брой реализирани кампании за мотивиране за плащане на здравни осигуровки.

Мярка 2 Регламентиране на минимален пакет от здравни услуги за лица с ниски доходи.

- Брой създадени общински фондове за крайно нуждаещи се лица с тежки заболявания.
- Брой крайно нуждаещи се лица с тежки заболявания от уязвимите общности, получили подкрепа.

Мярка 3 Разширяване на успешния модел на здравните медиатори.

- Брой назначени нови здравни медиатори;
- Брой издирени деца без личен лекар от здравните медиатори;
- Брой обхванати бременни до четвъртия месец на бременността с регистрация, консултации с лекар – специалист по акушерство и гинекология;
- Брой своевременно постъпили в лечебно заведение за болнична помощ за раждане.

Мярка 4 Повишаване броя на реализираните медицински прегледи и на имунизации с мобилни кабинети в населени места с уязвими общности, вкл. с мобилен педиатричен кабинет.

- Брой реализирани медицински прегледи и на имунизации с мобилни кабинети в населени места с уязвими общности

Мярка 5 Подкрепа за функционирането на амбулатории за първична медицинска помощ в квартали, населени предимно с уязвими общности, съфинансирани от общините и с мобилна техника.

- Брой създадени амбулатории за първична медицинска помощ в квартали, населени предимно с уязвими общности

Специфична цел 3: Подобряване на профилактичните дейности сред ромското население.

Мярка 1 Активно издирване от личния лекар на новородени в домашни условия деца и тяхното имунизирание с ваксините, съответстващи на възрастта.

- Брой издирени и имунизирани новородени от уязвими общности.

Мярка 2 Оценяване и наблюдение на здравното състояние на лицата в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства.

- Брой проведени профилактични прегледи.

Мярка 3 Активизиране на дейности, насочени към профилактика. Провеждане на разяснителни кампании за значението на профилактичните прегледи сред ромското население.

- Брой проведени разяснителни кампании за значението на профилактичните прегледи сред ромското население.

Мярка 4 Дейности по подобряване контрола на туберкулозата сред ромска общност чрез провеждане на скрининг за риска, придружаване и изследване за туберкулоза; подкрепа в процеса на лечение на болните от туберкулоза.

- Брой проведени профилактични прегледи за скрининг на случаи на туберкулоза.

Мярка 5 Провеждане на ранна диагностика и скринингови изследвания с мобилни мамографи за превенция на рака на млечната жлеза.

- Брой проведени профилактични прегледи за скрининг на случаи на рак на млечната жлеза.

Специфична цел 4: Повишаване на здравните знания и информираността на ромското население.

Мярка 1 Провеждане на здравни беседи и разяснителни кампании за необходимостта от ваксиниране на населението със задължителните имунизации по Националния имунизационен календар.

- Брой проведени здравни беседи и разяснителни кампании.

Мярка 2 Провеждане на беседи с подрастващи и млади хора и с техните родители за начините за предпазване от нежелана и ранна бременност, за опасностите, които крие ранната бременност за майката и бебето; за риска от раждане на деца с вродени аномалии и наследствени болести и начините за профилактика.

- Брой проведени беседи.

Специфична цел 5: Целево подготвяне на младежи от уязвимите общности за кандидатстване в медицински университети и колежи.

Мярка 1 Професионално ориентиране на младежи от уязвимите общности за следване в медицински университети.

- Брой представители на уязвими общности с придобита професионална квалификация.

Отговорни институции: Регионална здравна инспекция гр. Разград, РД „Социално подпомагане” гр. Разград и общинските администрации са водещи отговорни институции за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Здравеопазване”.

Източници на финансиране: Оперативните програми за програмния период 2014 – 2020 г., Национални и международни програми в областта на интеграция на уязвими общности, общински бюджет.

ПРИОРИТЕТ 3: ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Основна цел: *Повишаване качеството на живот в кварталите, населени предимно с представители на уязвими общности.*

Специфична цел 1: Подобряване на техническата инфраструктура в квартали, населени с уязвими общности.

Мярка 1 Актуализация/изработване на подробни устройствени планове на съществуващи и новоотредени терени:

- Брой изработени кадастрални карти и кадастрални регистри на територии, включващи зони с компактно ромско и друго живеещо при подобни условия население;
- Брой идентифицирани подходящи терени – общинска собственост, за жилищно строителство;
- Брой урегулирани жилища, масивни сгради, построени без съответните разрешителни;
- Брой съборени паянтови нерегламентирани постройки.

Мярка 2 Реконструкция на уличната мрежа, вкл. изграждане на пътни настилки, тротоари, водоснабдяване и канализация.

- Брой реализирани инфраструктурни проекти.

Мярка 3 Реконструкция и изграждане на обекти за образователни, социални, културни, здравни и спортни дейности:

- Брой изградени детски площадки и спортни съоръжения;
- Брой изградени интеграционни центрове, зали и клубове.

Специфична цел 2: Подобряване на достъпа до обществени услуги.

Мярка 1 Подобряване организацията на сметосъбирането в малките населени места:

- Брой населени места с уязвими общности с осигурен по-голям брой контейнери;
- Брой населени места с уязвими общности с актуализиран график на сметоизвозването.

Мярка 2 Подобряване на обществения транспорт за жителите на малките населени места до общинския и областния център.

- Брой населени места с подобрен обществен транспорт.

Специфична цел 3: Подобряване на жилищния фонд в квартали, населени с уязвими общности.

Мярка 1 Създаване на финансови инструменти за подпомагане изграждането на нови жилища.

- Брой изградени нови жилища с финансови инструменти за подпомагане.

Мярка 2 Разширяване фонда от общински жилища и осигуряване на достъп до тях на представители на уязвимите общности:

- Брой пълнолетни млади ромски семейства с предоставени обратни общински жилища.
- Брой случаи на осигурено алтернативно жилищно настаняване при принудително изваждане на уязвими семейства от домовете, които обитават.

Отговорни институции: РО на НСК при РДНСК е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Подобряване на жилищните условия”.

Източници на финансиране: Оперативните програми за програмния период 2014 – 2020 г., Национални и международни програми в областта на интеграция на уязвими общности, общински бюджет.

ПРИОРИТЕТ 4: ЗАЕТОСТ

Основна цел: Подобряване достъпа на уязвимите общности до пазара на труда и повишаване на дела на заетите сред тях.

Специфична цел 1: Повишаване квалификацията и оптимизиране на модела за квалификационните курсове.

Мярка 1 Ограмотяване, квалификация и преквалификация на роми и друго живеещо при подобни условия население, включително и на заети в професии, традиционно характерни за етноса:

- Брой организирани квалификационни курсове, съобразени с местните специфики и възможности;
- Брой организирани обучителни курсове за безработни лица;
- Брой организирани мотивационни курсове.

Мярка 2 Изготвяне на мотивирани предложения за промени в модела на обученията за професионална квалификация:

- Брой приети предложения за промени в модела на обученията за професионална квалификация.

Специфична цел 2: Стимулиране на инвестиции и разкриване на нови работни места в населени места с уязвими общности.

Мярка 1 Приемане на процедури за улесняване на инвестирането в местната икономика:

- Брой населени места с разработени инвестиционни профили;
- Брой общински администрации с приети регламенти за преференции за инвеститори, желаещи да стартират бизнес в съответните общини.

Мярка 2 Стимулиране на местните фирми да наемат представители на уязвимите общности:

- Брой проведени срещи на бизнеса с представителите на уязвимите общности за преодоляване на бариерите и предразсъдъците.

Мярка 3 Оптимизиране на програмите за временна заетост:

- Брой програми, съобразени със спецификата на наличната работна сила и с нуждите на пазара на труда;
- Брой реализирани програми и мерки по реда на ЗНЗ в рамките на годишните програми за обучение по Националния план за действие по заетостта (НПДЗ) и други планове.

Специфична цел 3: Стимулиране на предприемачеството и самонаетостта в уязвимите общности.

Мярка 1 Повишаване информираността на представителите на уязвимите общности, желаещи да стартират собствен бизнес:

- Брой проведени информационни срещи;
- Брой реализирани проекти, финансирани от оперативните програми за стартиране на собствен бизнес.

Мярка 2 Повишаване на капацитета при уязвимите общности за развитие на собствен бизнес:

- Брой проведени обучения по ключови компетентности, “Инициативност и предприемачество” или „Обществени и граждански компетентности” към съответното професионално обучение;
- Брой проведени обучения по стартиране и управление на собствен бизнес.

Мярка 3 Предприемане на инициативи в подкрепа на бизнеса на местни общности:

- Брой оземлени малоимотни и безимотни за създаване на заетост;
- Брой реализирани предприемачески начинания с използване на нисколихвено кредитиране.

Специфична цел 4: Задълбочаване на социалния и граждански диалог чрез развитие на партньорство между лидерите на уязвимите общности, НПО и представителите на бизнеса.

Мярка 1 Развитие и усъвършенстване на мрежата от трудови медиатори в общините с уязвими общности за активизиране на неактивните и продължително безработните лица.

- Брой назначени трудови медиатори.

Мярка 2 Назначаване на представители на ромската общност в териториалните структури на МТСП и АЗ в населени места в Област Разград с преобладаващо ромско население.

- Брой представители на ромската общност, назначени в териториалните структури на МТСП и АЗ.

Отговорни институции: Д „БТ” Разград, Исперих, Кубрат са водещи отговорни институции за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Заетост”. Изпълнение на мерките по приоритет „Заетост” способстват за постигане на Национална цел 1 „Достигане на 76% заетост сред населението на възраст 20-64 г. до 2020 г.”. Заедно с изпълнението на допълващите мерки по приоритет „Образование”, насочени към повишаване нивото на умения на работната сила, компетентността и квалификацията на нискоквалифицираните работници, ще допринесат за намаляване равнището на бедност за работещите и техните семейства и за постигането на Национална цел 5 „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души”.

Източници на финансиране: Оперативните програми за програмния период 2014 – 2020 г., Национални и международни програми в областта на интеграция на уязвими общности, общински бюджет.

ПРИОРИТЕТ 5: ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ

Основна цел: *Гарантиране спазването на правата на всички граждани и премахване на всякакви форми на дискриминация.*

Специфична цел 1: Укрепване на междуинституционалната координация за ефективно прилагане на законодателството в областта на спазването на човешките права.

Мярка 1 Подобряване на механизмите за сътрудничество, диалог и консултации между институциите, уязвимите общности и гражданските организации, работещи за интеграция на уязвимите общности:

- Брой разработени процедури за координиране на дейността на различни институции за решаване на проблеми в сферата на закрила на децата, незаконното строителство и здравеопазването.

Мярка 2 Осигуряване на добро функциониране и развитие на правната уредба, на институционалните структури и на инструментариума за защита от дискриминация, с което да се повишат гаранциите за ефективна защита на правата на ромите и на други уязвими общности, тяхната равнопоставеност, достойно съществуване и пълноценно участие в обществения живот.

- Брой представители на уязвими общности, използвали специализирана помощ от представителя на Област Разград на КЗД.

Специфична цел 2: Активно включване на представители на уязвимите общности в обществения живот на общините и регионите.

Мярка 1 Засилване на гражданското участие в местното управление:

- Брой създадени консултативни органи към общинските администрации, включващи лидери на местни общности, за периодично обсъждане на текущи проблеми;
- Брой неправителствени организации, работещи в областта на интеграцията на ромите и на други уязвими общности;
- Брой създадени интеграционни центрове в ромските квартали;
- Брой реализирани инициативи за работа в общността, особено с деца и младежи, с цел формиране на социални умения за избягване на рискове, създаване на условия за развиващи капацитета дейности и увеличаване на възможностите за социализация;
- Брой проведени консултативни срещи със семействата от ромски произход за разбиране и спазване правата на децата.

Мярка 2 Засилване участието на представители на уязвими групи в институциите и в процеса на вземане на решения:

- Брой назначени роми в местни и регионални институции;
- Брой назначени общностни медиатори.

Специфична цел 3: Защита от дискриминация.

Мярка 1 Повишаване ефективността на дейността и правомощията на регионалния представител на Комисията за защита от дискриминация;

- Брой случаи на дискриминация, разгледани от регионалния представител на Комисията за защита от дискриминация;

Мярка 2 Насърчаване равнопоставеността между жените и мъжете и осигуряване на предпоставки за успешна реализация и нова социална роля на ромската жена.

- Брой инициативи за насърчаване равнопоставеността между жените и мъжете и осигуряване на предпоставки за успешна реализация и нова социална роля на ромската жена.

Отговорни институции: ОД на МВР – Разград е отговорна институция за изпълнението на мерките в приоритет „Върховенство на закона и недискриминация”.

Източници на финансиране: Оперативните програми за програмния период 2014 – 2020 г., Национални и международни програми в областта на интеграция на уязвими общности, общински бюджет.

ПРИОРИТЕТ 6. КУЛТУРА И МЕДИИ

Основна цел 1: Активизиране участието на ромската общност до общественя културен живот и съхранение и развитие на ромската традиционна култура и творчество.

Специфична цел 1: Постигане на устойчивост в резултатите на културната интеграция.

Мярка 1 Институционално укрепване на читалищата като центрове за развитие на местната общност, включително и ромската;

- Брой реализирани проекти за институционално укрепване на читалищата.

Мярка 2 Развитие на младежки дейности и спорт в ромските общности.

- Брой реализирани проекти за младежки дейности и спорт в ромските общности.

Специфична цел 2: Съхраняване и развитие на специфичната етнокултура на ромите като част от българската национална култура.

Мярка 1 Популяризиране на ромската култура чрез културния календар на Област Разград.

Отговорни институции: Читалищата на територията на Област Разград са водещи при изпълнение на целите в Областната стратегия в приоритет „Култура“.

Източници на финансиране: Оперативните програми за програмния период 2014 – 2020 г., Национални и международни програми в областта на интеграция на уязвими общности, общински бюджет.

Основна цел 2: Създаване на условия за равнопоставено представяне на ромската общност, промяна на негативния образ на ромите и противодействие на проявите на „език на омразата“ в печатните и електронни медии.

Специфична цел 1: Изграждане на нова медийна среда.

Мярка 1 Насърчаване на културния плюрализъм в медиите и прилагането на професионалните стандарти за етично отразяване на въпросите, свързани с ромския етнос:

- Брой публикации в регионалните медии за събития от всички сфери на живота на ромската общност в Област Разград;
- Брой публикации в медиите, посочващи добри примери за успешно реализирали се роми в различни сфери.

Мярка 2 Осъществяване мониторинг на медиите за дискриминационни текстове спрямо ромската общност.

Отговорни институции: ОССЕИВ е координиращ и консултативен орган, при изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Медии“ в сътрудничество с регионалните медии в Област Разград.

Източници на финансиране: Оперативните програми за програмния период 2014 – 2020 г., Национални и международни програми в областта на интеграция на уязвими общности, общински бюджет.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В резултат на изпълнение на Областната стратегия за интегриране на ромите в Област Разград се очаква следният ефект и въздействие:

- Засилване на политиките на социално включване в Област Разград;
- Синхронизиране на визията за развитието на етноинтеграционните процеси на всички нива – общинско, областно и национално;
- Съответствие на областната стратегия на националните и европейските приоритети в сферата на интегрирането на маргинализираните етнически групи;
- Осигуряване на актуална информация и детайлизирана картина на проблемите и потребностите от интегриране на маргинализираните етнически групи;
- Съпоставимост на разработената областна стратегия и общински планове за действие в резултат от прилагането.

Осигуряването на активното участие на представители на уязвимите общности в обществения живот на Област Разград е от ключово значение. Представители на уязвимите общности участват не само във формирането и реализацията на политиките за интеграция, но и във всички други политики, те допринасят за развитието на обществото.

Това изисква насърчаване на участието в администрацията на представители на ромската общност и гарантира реалното участие на представители на уязвимите общности във всички приоритетни области на настоящата програма.

Проектът на настоящата Областна стратегия се утвърждава от Областния управител на Област Разград и е израз на интеграционната политика на Област Разград за стратегическото развитие.